

18/8 1925

ØSTLANDSK PORTRETTKUNST

1675-1700

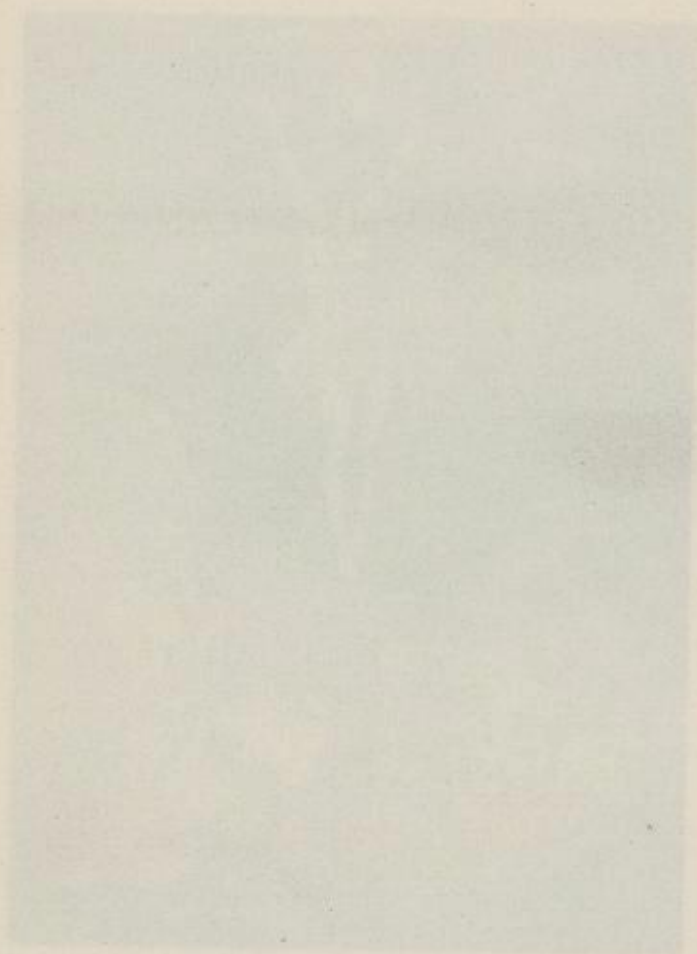
AV

HENRIK GREVENOR

MCMXXV

NORSK FOLKEMUSEUMS FORLAG
OSLO

15

1. General Frantz Volkersahm 1655—1713 som kaptein. Mrk. «1678».
140 cm. br. 220 cm. h. Elverum kirke.

NORSK FOLKEMUSEUMS SÆRUTSTILLING NR. 15

ØSTLANDSK PORTRETTKUNST

1675—1700

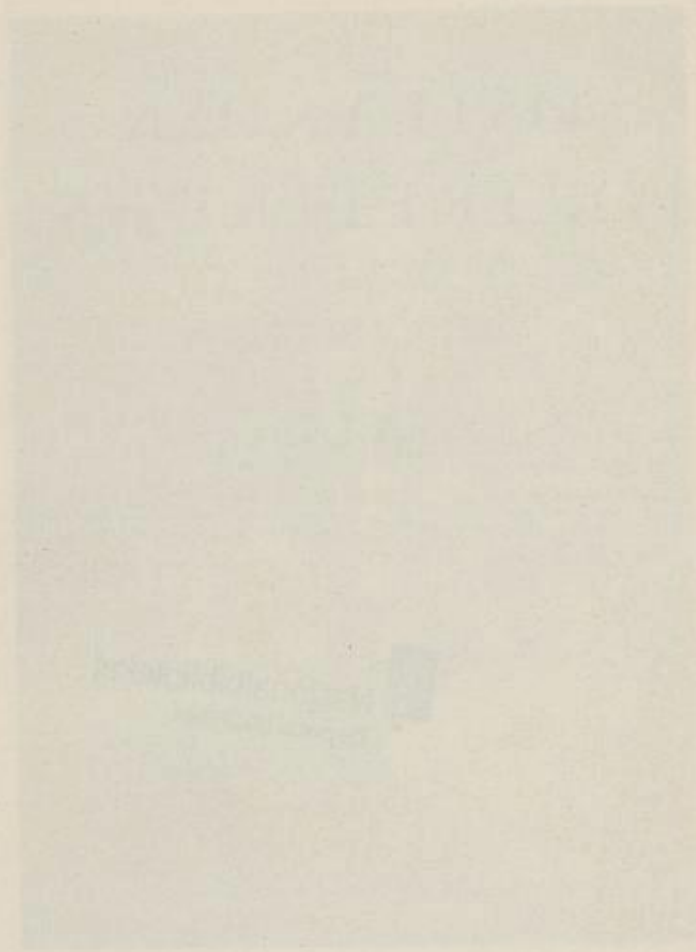
AV

HENRIK GREVENOR

MCMXXV

NORSK FOLKEMUSEUMS FORLAG
OSLO

KIRSTES BOKTRYKKERI - OSLO

Enhver særutstilling på Norsk Folkemuseum fører med sig at dette må legge beslag på velvilje såvel hos offentlige institusjoner som private. Ved inneværende års utstilling har dette vært nødvendig i større utstrekning enn sedvanlig, særlig da den omfatter gamle malerier som eierne nødig tar ned fra sine vegger for en lengre tid ad gangen. Museet må derfor be alle utlånere om å få sende dem en varm takk.

Bygdøy i juni 1925.

HANS AALL.

Norges kunst i det 17de århundre danner ennu i mangt og meget et ukjent område av vår historie. Vi kjenner nogen navn og adskillige kunstverker som ved sine egenskaper lar oss ane at denne periode kanskje danner et av høidepunktene i norsk kunsthistorie. Men vår viden er sterkt fragmentarisk og for enkelte landsdelers vedkommende helt mangelfull. Merkelig nok gjelder dette fullt ut så meget århundrets senere del som dets første halvpart og Østlandets kunst er vel den som vi har minst rede på. Kunstnere har her vært, navn har vi rede på iallfall i nogen utstrekning, men å gruppere de kjente verker omkring de enkelte kunstnere, har her østpå vist sig betydelig vanskeligere enn i landets øvrige byer. På Stavangerkanten har vi helt fra 1600 av først Peter Reimers ca. 1600—ca. 1628, og senere den betydelige og høist eiendommelige maler Gottfried Hendtzschel ca. 1625—ca. 1663. I Bergen finner vi Lambert von Haven 1630—1695, som vant navn og fremgang i Danmark, og Elias Fiigenschoug ca. 1630—ca. 1660, en av de fineste portrettmalere vårt land har eiet. Nogenlunde samtidig arbeidet den fremtredende og solide begavelse Johan Hanssøn contrafcier ca. 1633—ca. 1673 i Trondhjem. I 1600-årenes annen halvpart er det på samme måte. Trønderkunsten fortsetter like frodig med Peter Andersen Lilje ca. 1671—1711 som den centrale figur. Tradisjonen efter Elias Fiigenschoug i Bergen blir holdt ved av den fremragende og eiendommelige portrettmaler

Caspar skildrer ca. 1675—ca. 1700. Og sluttelig har vi i Stavanger hele den gruppe av portretter som delvis knytter sig til bilthuggeren Andrew Smiths arbeider, 1658—1694. De skyldes en foreløbig anonym kunstner, men verkene selv lar sig lett utskille, takket være deres særpregede maner. Ved siden av disse har det så igjen arbeidet andre og mindre fremtredende kunstnere hvis verker delvis også kjennes.

Helt anderledes er det her på Østlandet. Det finnes overmåte få portretter som med sikkerhet kan henføres til en bestemt maler i hele dette århundre, og det til tross for at landsdelen ikke savner verker av tildels høi kunstnerisk kvalitet helt fra 1500-årenes slutning av. Noget kunstcentrum har ikke Kristiania vært, byen har en nedgangsperiode efter branden av Oslo og den kommer først virkelig til krefter igjen fra 1660-årene. Foreløbig ser det også ut til at kunst i større mengder av bedre kvalitet først kommer til fra denne opgangstid i 1600-årenes annen halvpart, men også før denne tid har byen huset kunstnere. Det første østlandske malernavn vi støter på, er Niels Lauritzen som i 1617 og 1618 har arbeidet på Toten og i Torsnes kirke. Kristian IV's byggevirksomhet på Akershus har bragt adskillig liv i de kunstneriske forhold. På slottet har der således fra 1620-årene og ut i 1650-årene vært beskjeftiget adskillige kunstnere av forskjellig slags, både innfødte og fremmede som kongen eller lensherren har foranlediget til å komme hit til Kristiania. Blandt dem er også en del malere og nogen av dem har for år, andre for livstid slått sig ned i byen. Blandt dem er hollenderen Adam v. Breen 1631—1640 som kanskje i en årrekke har tatt opphold på Østlandet. Han har iallfall både arbeidet på Akershus og vært på Kongsberg. Professor C. W. Schnitler er tilbøielig til å ville føre tilbake til hans innflytelse den

2. Maren Opdal, † 1686, med hennes to menn sognepr. Jens Borch
1634—70 og sognepr. Christopher Hammer 1639—88 samt hennes barn.
Hr. Christophers salmebok mrk. «Anno 1679. Ætatis suæ 40».
200 cm. br. 220 cm. h. Elverum kirke.

fortrinlige dekorative maling som finnes i Golkirken fra Hallingdal 1652, og i Nore kirke 1655 og Opdal kirke 1656, begge i Numedal. Dyktig utført dekorativ maling finnes også fra Kristiania. Både Adam contrafeier og kanskje også andre av de medvirkende kunstnere ved Akershusinnredningen har sikkerlig ved siden av fremstilt portretter. Regnskapene nevner en Sven maler i 1623, i 1630 og 1640-årene arbeidet Willem Tordsen på slottet. Dette er visstnok den samme som den Willum maler der døde i 1653 og hvis enke Kiersten ennå levet i Kristiania 1661. I 1639 er en Klemens Mortensen maler i virksomhet på slottet og i 1652—1656 Christen maler; han er muligens identisk med Christian maler som blev begravet i Kristiania 1679, og kanskje også med den der malte i Onsø kirke 1629.

Betydningsfullere enn noen av de her nevnte må Esaias Rappost ha vært. Skal man slutte noget av hans økonomiske stilling, må han ha hatt en betydelig virksomhet. Esaias Rappost synes å ha virket som contrafeier i Kristiania fra 1640-årene av til sin død i 1678. Han var to ganger gift, første gang 1649 med Maren Knudsdatter, død av pesten 1654, annen gang 1655 med Maren Nielsdatter, død 1670. Nam selv har man antatt for å være en sønn av den tyske maler Jacob Rappost som i 1606 kom i kongens tjeneste på Kronborg. Sammenligner man hans økonomiske stilling med andre norske håndverkere, må den betegnes som glimrende. I 1661 eier han to gårder i Kristiania verdsatt til henholdsvis 500 og 700 riksdaler, og i 1675 betaler han 5 skålpund i kobberskatt. Om hans virksomhet vet vi intet utover at han i 1658—1659 har vært benyttet til å male faner og standarter til hæren. For dette arbeide mottok han engang 150 rdlr. og en annen gang 48 rdlr. som betaling, men han må sikkerlig ha inntatt en fremskutt stilling blandt datidens kunstnere og vært en hyppig

3. Sogneprest Jens Alexandersen Borch?
til Elverum 1634—70.
Osterhaug.

4. Maren Andersdatter Borch f. Opdal, $\frac{1}{4}$ 1686 e.
Netta Iohansdt. Brun fra Kvikne. 73.5 cm. br.
100 cm. h. N. F. 936.

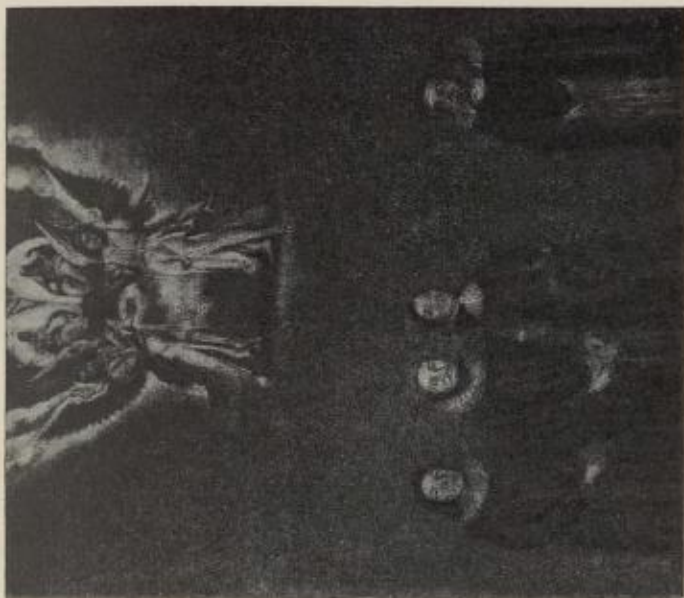
benyttet portrettmaler. Det er sannsynlig at han må ha vært mesteren for en hel rekke østlandske portretter fra disse årtier.¹

Foruten disse profesjonelle kunstnere har det også vært en del amatører som med større eller mindre hell har beskjeftiget sig med malerkunsten. Blandt dem er den kjente og noget vidtløftige prest Kjeld Stub 1607—1663 som hadde lært sig malerkunsten i Tyskland, samt den mangfoldige prost Didrik Muus † 1706. Av ham kjennes portretter av ikke ringe kvalitet; signaturen på et helt fortreffelig epitafium i Biri kirke fra 1672 over Mathias Pedersen Aalborg og hustru tyder på at han er utføreren. Men først fra 1670-årene av skiller der sig ut en gruppe av portretter som er så karakteristiske at vi må anta at der her på Østlandet i en lengre årrekke har vært en maler i virksomhet i besiddelse av betydelige evner i likhet med hvad der samtidig er tilfelle både på Vestlandet og i Trondhjem. Portrettene er av delvis fremragende kvalitet og alle utført med dyktighet av en eller kanskje flere beslektede kunstnere med skole og faglig utdannelse og kjennskap til samtidig norsk og fremmed kunst. De er alle i den litt tunge og vederheftige nederlandske maner som særkjenner norsk kunst hele århundret ut. Dr. Andreas Aubert var den første som henledet oppmerksomheten på noen av disse bilder, således portrettene av hospitalsforstander Stub og hustru, 12—13, sogneprest Colbjørn Torstensøn og hustru, 10—11, alle fra 1681, sogneprest Rommedal og hustru, 33—34, fra 1693, samt av de to studenter Hammer, 21—22, malt 1688. Professor C. W. Schnitler har senere fullt ut sluttet

¹ Iflg. rådstupr. har E. R. i 1665 anlagt sak mot byfogden som hadde fradømt ham en fordring i sal. borgemester Egertsens bo. Ifølge forseglet skiftebrev efter Morten Pfundt hadde han fordret tilbake 400 astrag (glaserte gulvfliser) og $\frac{1}{2}$ hundre astrag lånt 1643, 1300 lånt 1644 foruten 105 rdlr., men fordringen var for gammel.

5. Sogneprest Hans (Johan) Mogensen Theiste til Fet
1625—83 m. hustru Karen Knudsd. 1623— $\frac{1}{4}$ e. 1688
o. 7 lev. o. 2 d. barn. K. M. O.

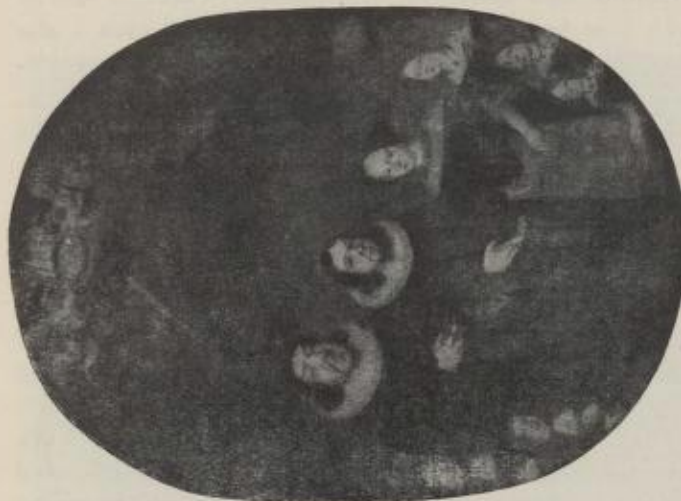

6. Sogneprest Anders Andersen til Trøgstad
med familie, Msk. «1678»,
Trøgstad kirke.

sig til denne dr. Auberts antagelse og har samtidig pekt på en del andre bilder som burde henføres til samme gruppe, således portrettet av sogneprest Niels Griis og hans to hustruer, 41. Dessuten har han gjort opmerksom på den anvisning på kunstneren som man har i Anker og Huitfeldt-Kaas' portrettkatalog. Her står anført at de to Hammer-portretter skal være malt av hoffskildrer Andersen som må være identisk med den norskfødte maler Peder Andersen med tilnavnet Nordmand. Peder kom i kongens tjeneste i 1680, blev 1683 hoffskildrer og døde i København i 1694. Hans liv før denne tid har vi lite kjennskap til. Når han er født, kjenner vi ikke til, heller ikke hvor, men han skal i 1660-årene ha vært i lære hos Lambert v. Haven som tok ham med på en utenlandsreise til Tyskland, Holland, Frankrike og Italia omkring 1670. Her har han lært at kjenne den nye klassisk-barokke dekorative malerkunst som han senere med større eller mindre hell søkte å lansere hjemme i Danmark i sine arbeider på Fredriksborg og Rosenborg i 1680- og i begynnelsen av 1690-årene. Hans betydeligste arbeide er hans utkast til gobeliner på Rosenborg med motiver hentet fra krigen med Sverige. Et av dem som fremstiller Landskronas overgivelse, har han utført som kolossalbilde. Hans menneskeskildring er tung, endog plump og litt klosset, men samtidig vederheftig og ikke uten verdighet. Mellem figurene på dette bilde har man ment å finne overensstemmelse med de norske portretter til støtte for tradisjonen om Hammer-billedenes utfører. Man har fremhevet den beslektede, noget monotone farve, den stive og keitede holdning samt stoffbehandlingen, kniplinger, parykker, klær og våben — også de enten stramme og markerte, eller helt glatte ansikter. Disse overensstemmelser er neppe større enn at likheten kan bero på samtidighet i tid og stil, men de er selv-

7. Sogneprest Anders Knudson Hammer
til Gausdal m. hustru Sidsel. Mrk. «1677».
Ø. Gausdal kirke.

8. Sogneprest Niels Müller til Stange † 1710 m. h. Margrete
Mechelburg † 1706 og hennes f. m. sognepr. Chr. Stockfleet
† 1679 o. h. 5 barn. Mrk. «Anno 1681». Stange kirke.

sagt verdifulle som støtte for tradisjonen. Verre er det at man ikke kan finne noget spor av Peder Andersen i alle disse år i Norge, ikke ennu iallfall, og såpass mange bilder som det nu er blitt der må henføres til gruppen, skulde man anta at kunstneren måtte ha opholdt sig her i landet for år ad gangen — og det nettop i tider da han var ivrigst beskjeftiget i kongens tjeneste.¹ Under forberedelsene til denne utstilling som opprinnelig var tenkt som en fremvisning av Peder Andersens norske arbeider, er der dessuten kommet frem et par bilder der synes å skulle bortta grunnlaget for at disse verker, iallfall de fleste av dem, kan skyldes denne kunstner. Det viser sig nemlig at de to Hammer-portretter, 21-22, hvortil tradisjonen knytter sig, på det nøieste er forbundet med to store og meget staselige portretter av sogneprest Even Trøgstad og hustru i Biri kirke, 36-37. Disse to bilder bærer årstallet 1695 og må altså være fremstilt året efter at Peder Andersen var død. I de fire bilder er overensstemmelsen i malemåte, oppstilling og detaljer kanskje nærmere enn ved noen av de øvrige bilder. Figurene er stilt op mot en draperibehengt bakgrunn hvori et vindu på de eldste bilder vender ut mot en i rødt og blågrønt tonet himmel, på de to senere mot et landskap. Personene har drakter rikt besatt med kniplinger, og disse er på det nøiaktigste de samme i alle bilder, og samtlige figurer støtter sig til et bord som i disse tilfeller er rundt, hvad der er en sjeldenhet i datidens almindelige norske portrettkunst. Koloristisk sett er billedene avvikende, men dette forhold skal man ikke legge for megen brett på, da denne forskjell sikkerlig er mere tilsynelatende enn virkelig. De to Hammer-portretter er i høi grad mørknet av ferniss, mens de to bilder fra

¹ Et billede av Landskronas overgivelse tilhørende direktør G. Sibbern, Vestre Aker, kunde måske være målt av Peder Andersen Nordmand.

9. Portrett av ukj. mann. Mrk. «Ætatis suæ 38. Anno 1681.»
76,3 cm. br. 97,5 cm. h. Godseier Westye Egeberg.
Bogstad.

10. Sogneprest Colbjørn Torstensøn til Sørum. 1628—1720. Mrk.
«Ætatis suæ 50. Anno 1681.» 89,5 cm. br. 103 cm. h.
Godseier P. M. Anker, Rød.

11. Cathrine Kjeldsdatter Torstenson f. Stub. 1653? —. Mrk. »Ætatis
sux 28. Anno 1681.» 89,5 cm. br. 103 cm. h.
Godseier P. M. Anker, Rød.

12. Hospitalsforstander Lars Jacobsen Stub, Oslo. 1653(1)—1724.
Mrk. «Ætatis suæ 30. Anno 1681». 82 cm. br. 101 cm. h.
N. F. 228.

13. Magdalena Axelsdatter Stub f. And 1660—1742. Mrk. «Ætatis suæ 22. Anno 1681». 82.5 cm. br. 101 cm. h. N. F. 229.

Biri kirke næsten er uttørret for fettstoff. — De syv år som ligger mellem fremstillingen av de fire verker, må man også ta i betraktning, særlig når det gjelder den kvalitetsforskjell som utvilsomt er til stede. Presteparret er hårdt og brutalt malt, opstillingen er stiv, og der er noget visst skjematisk og maniert over hele fremstillingen som har lite av den myke ledighet og nennsomme omhyggelighet som særkjenner de to gutteportretter. Men innvendingene som kan gjøres, er neppe vesentlige nok til å avkrefte antagelsen om at alle bilder skyldes samme mester. Er derfor ikke opgaven om at Peder Andersen er død i 1694 feilaktig eller innskriften på billedene falsk, blir man visstnok nødt til å la teorien om Peder Andersens norske portretter falle. Nogen alvorlig grunn til å tvile på at disse opgaver er riktige, har man ikke.

Riktignok behøver ikke dermed samtlige bilder være laget av en annen maler. Så ensartet er de ikke i stil, at det nok kan tenkes at flere kunstnere kan ha vært mester for dem. Svært rimelig eller sannsynlig er dette ikke, men det kan være en mulighet for at de eldre bilder, de som er malt i 1681, 9—13, kan skyldes Peder Andersen. Det er jo særlig mellom disse bilder og maleriet av Landskronas overgivelse at man har funnet de største likheter. Og er det berettiget å ha noen mening om et slikt spørsmål bare på grunnlag av et fotografi, så må det innrømmes at overensstemmelsene er til stede. Det kan i denne forbindelse fremheves at likheten mellom disse bilder og de to portretter av studentene Hammer heller ikke er så påfallende som man har villet gjøre den til. Dette gjelder særlig enkelte detaljer som f. eks. kniplingene. Men der vil allikevel kreves et ganske anderledes avgjørende bevis for å kunne løsrive disse portretter fra sammenhengen med den østlandske gruppe som helhet. Ser man billedene i kronologisk rekkefølge, så avsvettes forskjellighetene, og

14. Epitafium over ukjent familie ca. 1680. 93 cm. br. 104 cm. h.
N. F. 183.

jeg skulde være tilbøielig til å anta at samtlige disse billeder tross ulikheter i kvalitet bør tillegges en eneste kunstner. Men hvem denne kunstner har vært, hans navn, ja selv hans bosted, blir det vanskelig å bringe på det rene.

Det rimeligste vilde være på forhånd å tro at han er en lokal maler som har vært fast bosittende i en av landsdelens byer, fortrinsvis i Kristiania. Det forholdsvis lange spann av år som billedene tilhører, gjør det lite sannsynlig at det er en omreisende maler, og heller ikke kan man legge for megen vekt på de likheter og stilistiske overensstemmelser som kan påvises med samtidige portretter fra andre kanter av landet. Disse egnes malerkunst har man dessuten, i store trekk iallfall, ganske god rede på, likeledes kunstnernes virksomhet. Østlandet har for øvrig i disse år adskillige malere selv, blandt hvilke den eftersøkte kan tenkes å være. Men det arkivmateriale som foreligger for denne landsdels vedkommende, er spredt og tilfeldig og gir sjelden holdepunkter. Innholdet er spinkelt og det har ingensteds lykkes å påvise at en maler har arbeidet i en eller annen kirke nettop på det tidspunkt som et portrett eller epitafium skulde skrive sig fra — med en enkelt undtagelse. Det gjelder Fet kirke, men de bevarte malerier tilhører ikke de kvalitativt bedre fra dette tidsrum og hører neppe heller med til den gruppe som utgjør kjernen av Østlandets malerkunst i disse tider.

I Kunstindustrimuseet, Oslo, henger et måtelig epitafium over sogneprest Hans (Johan) Mogensen Theiste 1625—1683 og hustru Karen Knudsdatter 1623—e. 1688 med deres syv levende og to døde barn, 5. Oprinnelig stammer bildet fra Fet kirke og det er antagelig malt ca. 1683. Nettop i disse år foregikk der store arbeider i kirken som var blitt nyopført etter en brand i 1680. Blandt de håndverkere som har arbeidet med inventaret, er også Chri-

15. Sogneprest Jørgen Harder 1646—86 med hustru Helene Jacobsdatter
1659—1739 og 4 levende og 4 døde barn. Mrk. «1682».
Rep. 1784 o. 1880. Ås kirke.

stopher Ridder der må ha utført altertavle, prekestol, døpefont (på tårnloftet) og to epitafierammer — den førnevnte og en annen nu i Oslo Bispegård. Malerens navn er pussig nok Peder Andersen, og han har i løpet av en fem ukers tid i 1683 utført en del staffering i kirken. Meget taler også for at han samtidig har malt den eienommelige om ikke fullt så verdifulle altertavle med lidelseshistorien og prekestolen med de fire evangelister samt det stive og lite betydelige epitafium over familien Theiste. Foruten disse arbeider i Fet kirke må samme maler også være mester for en korsfestelsesfremstilling i Skjee kirke i Vestfold og rimeligvis også for et ganske godt epitafium i Trøgstad kirke fra 1678 over sogneprest Anders Andersen, 6. Kvaliteten skulde ved første blick gjøre tanken på «hoffskildrerer» nokså umulig, da vilde det være naturligere å trekke frem trøndermaleren Peter Andersen Lilje. I så fall måtte man imidlertid først påvise at den visse- lig meget omvankende trøndermaler også hadde vært så langt sydpå, men de historiske opplysninger som vi har om Peter Liljes virksomhet i disse år, støtter ingeniende denne antagelse. Det er bare en ting som kunde peke i denne retning, og det er at der i regnskapene for Elverum kirke fortelles at «en Maller af trunhiemb» har staffert i denne kirke i 1681. Fra tidligere vet vi at Peter Lilje har vært så langt syd som til Østerdal, han er mester for den nu lemlestedede altertavle fra Os kirke i Glomdalsmuseet. Blandt datidens Trondhemsmalere er han vel også den eneste som det kunde bli spørsmål om i denne forbindelse, hvis det da ikke er selve Johan contrafeier som her går igjen efter å være forsvunnet fra Trondhem omkring 1670.

Fra Elverum er det bevart en del portretter av delvis utmerket kvalitet fra siste halvpart av 1670-årene.¹ Det er

¹ S. H. Finne-Grønn: Elverum II s. 96, 103 ff. 200.

16. Christian Schurmann. 1642—1694.
Kjøpmann i Skien. Mrk. 1682+.
Ing. E. Thurmman. Jena.

17. Jens Nilson Ørn. † 1703. Lensmann i Fyresdal.
Mrk. 1685. Anno 1685+. 74 cm. br.
100 cm. h. Adv. G. Blom. Oslo. (Kopi).

først og fremst det fornøielige og koloristisk friske epitafium over den senere general Frantz Volkersahm, 1, som er malt 1678, og epitafiet over Maren Opdal † 1686 og hennes to menn, sogneprestene Jens Borch og Christopher Hammer, med barn, fra 1679, 2, begge i kirken, samt to enkeltportretter som muligens fremstiller samme Jens Borch og hans hustru, 3-4. Hva angår det førstnevnte billed som kunstnerisk kanskje er det mest verdifulle, så skyldes dette visstnok en annen maler enn de øvrige der antagelig alle skriver sig fra samme hånd. De tre bilder er ikke nogen begynerarbeider, de er fremstilt med rutine i en tørr og temmelig hård maner. Nogen ledighet eller eleganse har de såvisst ikke for meget av, men detaljene er distinkte, fargene klare og sterke iallfall på epitafiet, og hovedpersonenes ansikter er gjengitt med en viss djerv karakteristik. Best er enkeltbilledet av Jens Borch, et særdeles dyktig gjort portrett. Hvem maleren er, kan det være vanskelig å ha nogen bestemt formening om, men den antydning som ligger i kirkeregnskapets bemerkning og som støttes av enkelte stilistiske overensstemmelser, kunde kanskje peke på en Trondhjems-maler som utfører. På den annen side savner heller ikke billedene enkelte berøringspunkter med de andre nedenfor omtalte østlandsbilder, og de kan forsåvidt danne en introduksjon til denne gruppe av malerier.

Billedet av Frantz Volkersahm, 1, står heller ikke isolert. Samme kunstner må ha utført det koloristisk fint avstemte korsfestelsesbillede i Nannestad kirke fra 1677 og rimeligvis også være mester for altertavlens midtbillede i Harkmark kirke ved Mandal. (Hans skjema går for øvrig igjen i senere korsfestelsesbilder på Østlandet.) Maleriet i Nannestad kirke er i venstre hjørne forsynt med et monogram, IS, som visstnok kan tas for kunstnerens signatur. Man kunde gjette på den nedenfor

18. Portr. av ukj. dame av fam. Blom.
Mrk. #1685 22 — — —, 58.5 cm. br, 80 cm. h.
Nesset, Kirkebo. Frk. H. Blom, Oslo.

19. Portr. av ukj. dame av fam. Blom.
58.5 cm. br, 80 cm. h. Nesset, Kirkebo.
Frk. H. Blom, Oslo.

nevnte Jørgen contrafeier i Kristiania. Nu kjennes imidlertid ikke annet efternavn på denne maler enn Jochumsen; det er mulig at disse billeder ikke skyldes en lokal kunstner, men en omreisende, en antagelse som vil bli støttet om vedkommende også har utført alterbilledet ved Mandal.

Ikke alle de malere hvis navn vi kjenner fra Kristiania og nabobyene eller distriktene omkring, behøver å ha vært kunstnere. Flere av dem fører dog titelen contrafeier hvad der tydelig viser at de har beskjeftiget sig med portrettmaleriet. I Kristiania har vi efter at 1650- og 1660-årenes fornemste maler, Esaias Rappost, var død i 1678, Daniel Jørgensen Hartmand. Han omtales første gang i 1673 i rådstuprotokollen, og siden støter vi hyppig på ham i kirkebøkene helt frem til 1696 — kanskje er han først død efter 1700. Hans første hustru er blitt begravet 1685, men året efter er han påny gift, dennegang med Maren Larsdatter. I 1680 ser vi at han har betalt 1 mrk. i smørskatt, hvad der forøvrig er mindre enn hvad hans kollega Jørgen samme år har betalt; men ingen av disse datidens malere synes i økonomisk henseende å kunne hamle op med en Esaias Rappost eller en samtidig bilthugger som Christopher Ridder. Daniel har i 1683 fått 12 rdlr. for å staffere korets himling i Nicolaikirken på Gran, det er det eneste arbeide vi hittil kan sette hans navn i forbindelse med. Han er foreløbig den av tidens malere som har den lengste virketid på disse kanter, og det behøver ikke å være så unaturlig å tenke sig ham som mester for denne gruppe av beslektede portretter som fra samme tidsrum kjennes på Østlandet, 7-44. Riktignok omtales han aldrig som annet enn maler. Derimot har Jørgen Jochumsen titelen contrafeier. Han nevnes som sådan første gang i 1675 da han betaler 1 skålpund i kobberskatt, men borgerskap har han først tatt 2 år senere i 1677. I 1680 betaler han 2 mrk.

20. Sogneprest Hans Pedersen Hyllen, til Gjerstad. 1653—1708.
Mrk. «Ætatis suæ 52. Anno 1685.»
Brekke Museum, Skien.

21. Student Hammer, f. 1674. Mrk. «Ætatis 14 Anno 1688».
86.5 cm. br. 100 cm. h. O. M. Hauge, Oslo.

22. Student Hammer f. 1675. Mrk. «Ætatis 13. Anno 1688».
86.5 cm. br. 100 cm. h. O. M. Hauge, Oslo.

23. Sørenskriver Bengt Pedersen ca. 1626—98. Til Hadeland og Land
1664—88. Mrk. «Æta. Sue 52. Anno 1689» (feil). 96 cm. br. 116 cm. h.
Østsinnen kirke, N. Land.

24. Kirsten Andersdatter Pedersen, g. 1658, † ca. 1700. Mrk. «Æta.
Sue 29. Anno 1689» (feil). 96 cm. br. 116 cm. h.
Østsinnen kirke, N. Land.

i smørskatt, og samme år melder kirkeboken at han er blitt begravet med alle klokker.

I Frogner kirke på Romerike stafferte Isach Isachsen himlingen og prekestolen samt opgangen i 1673 og mottok herfor 2 rdlr. og 2 ort. (Se nedenfor Isach Israelsen.)¹

Hans Kampe har i 1692 signert et godt korsfestelsesbillede i Skjee kirke. Det kan være mulig at han er identisk med den Hans Eschidsen Mahler som hadde et barn til dåpen i 1681 og den Hans Mahler som i 1695 nevnes som fadder, begge ganger i Kristiania; i så tilfelle er hans virksomhetstid såvidt lang at også han er blandt dem som bør komme i betraktning som utfører for portrettene 7-44. Sophie Hans mahlers fra Kristiania er i 1700 blitt begravet på Bragernes i de fattiges jord.

I 1688 er Arffue (Arvid) Erichson contrafeiers hustru blitt begravet i Kristiania. Han var i 1698 kontraktmessig forpliktet til å utføre stafferingen i Nes kirke på Romerike, men gikk fra avtalen etter å ha malt altertavlen. Arbeidet blev fullført av Peder Joensen. Arne Amundsen maler hadde en sønn til dåpen i 1687, og den 30te august 1710 blev «Arne maaleres lig med Tolf klokker og de to mindste klokker begravne» på Vaterlands kirkegård. Just Hemmingsøn Denneberg contrafeier blir nevnt i Kristiania 1690 idet han dette år optrer som vidne i en drapsak; Embret Olsen maler? er død sammesteds i 1691. Abraham Ross contrafeier eide hus på Hovedtangen i 1695 hvilket år han blir nevnt i en rettssak. En Beisner eller Buisner contrafeier omtales som debitor i et bo 1696 i Kristiania.

¹ Helt umulig er det ikke at de to Isacher er en og samme person, og at efternavnet kan være feilskrevet den ene eller annen gang. Er dette tilfellet, kunde det være fristende å sette ham i forbindelse med de bisarre og kunstnerisk særdeles verdifulle trefigurer fra Frogner kirke, kanskje de beste og mest levende stykker barokkskulptur som er bevart her i landet.

25. Sogneprest Jens Hansson Holth, til Gran. 1687—1706, Msk. "Ætatis An. — 1 — 2. 70.5 cm. br. 90 cm. h. K. N. Vidensk. Selsk., Thj. (Kopi.)

26. Karen Andersdatter Holth, f. Hammer. 1659—89. Msk. "Ætatis Anno 30. Anno 1689. 79 cm. br. 89.5 cm. h. K. N. Vidensk. Selsk. Thj., (Kopi.)

27. Steen Olufs, Horn, 1620—90. Godseier. Lier. Mrk.
 «Ætatis Suae 69. Obiit 88. Anno 1689.» 75 cm. br. 87 cm. h.
 Gårdbr. O. J. Horn, Lier.

28. Siri Torgerdt, Horn, f. Holtsmark, 1628—95. Mrk. «Ætatis
 Suae 61. Anno 1689.» 80 cm. br. 87 cm. h.
 Gårdbr. O. J. Horn, Lier.

29. Siri Torgerdts. Horn, f. Holtmark? 1628—95. M.k.,
«Etatis Suae 60. Ao. 1689». 55 cm. br. 69 cm. h.
O.r.sakf. H. & T. Roer, Oslo.

30. Martha Steensdt. Roer, f. Horn. 1655—1744. M.k., «Eta-
tis Suae 24. Ao. 1689». 60 cm. br. 64 cm. h.
Gårdbr. O. J. Horn, Lie.

Efter århundreskiftet flyter kildene rikere, og vi kjenner navnene på en hel del malere der samtidig oftere har vært bilthuggere og som har arbeidet rundt om i Østlandets kirker. Hvor langt deres virksomhet rekker bakover i tiden, vet vi i de ferreste tilfeller noget om. De fleste er nok kommet til omkring 1700, og det er ikke synderlig meget som taler for å sette nogen av dem i forbindelse med de foregående 20—30 års portrettkunst. Den eneste kunde kanskje være den danskfødte contrafeier Christopher Trøner som i 1696 blir gift med Cathrine Pohlmann i Kristiania, og er død sammesteds i 1708.¹ Han var sønn av rådmann i Kjøbenhavn Strange Trøner og han kan vel derfor neppe ha vært identisk med den Christopher Nielsen som i 1707 stafferte i Stange kirke på Hedemark. Bilthuggeren og maleren Isach Israelsen har i 1699 laget altertavlen i Tingelstad kirke. Kontrakten med den «Erlige og konstrige Mand» er ennu i behold; i 1700 har han staffert i Gran kirke og i 1708 laget prekestolen i Hof kirke. Augustus Samuel Ritter var likeledes både bilthugger og maler og utdannet i Kjøbenhavn. Han har mellom 1702 og 1705 arbeidet altertavlen og korskranken i Ål kirke. Hans Brun har staffert i Ringsaker kirke i 1705, i Kvam og Søndre Fron kirke i 1706 og i Hof kirke i 1715. Thomas Olsen Blix, bilthugger og maler, var født ca. 1678 og døde i Odalen 1729. Han var sønn av sogneprest Oluf Thomasen Blix til Hof i Solør. Thomas Blix' arbeide i Østlandets kirker kjennes fra 1703. Lauritz Pettersen har staffert i Nes kirke 1706—1708 og Nils Hansen Bø? har arbeidet på Hadeland i slutningen av det 17de århundre.² De fleste av disse malere har såvidt vi kan bedømme det efter deres bevarte arbeide, be-

¹ N. Tidsskr. f. Genealogi I s. 367.

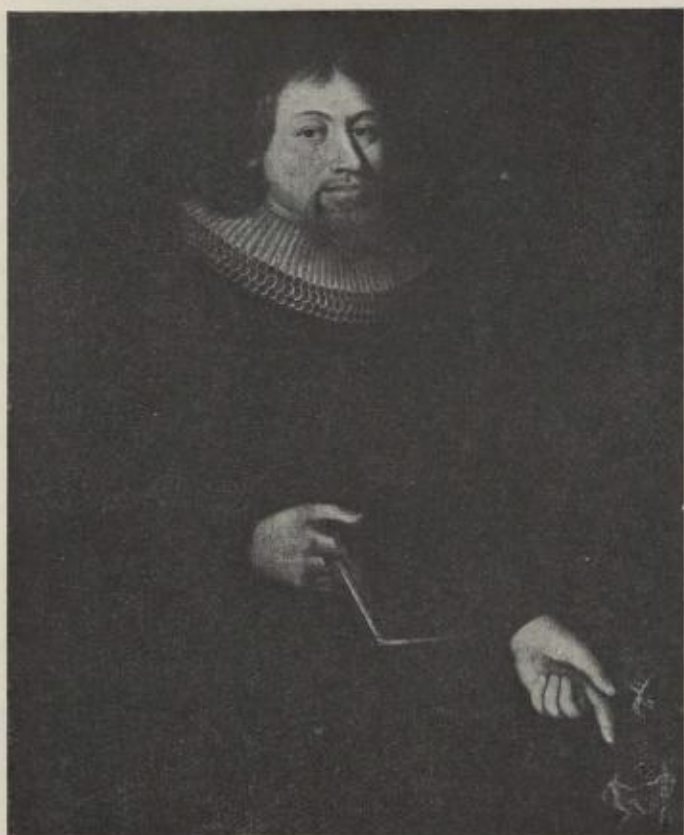
² N. F. Arb. 1902 s. 15.

31. Portr. av ukj. mann. Mrk. «Ping 1693».
75 cm. br. 89 cm. h.
N. F. 14.

32. Portr. av ukj. dame. Mrk. «Ping 1693».
Salmeb. mrk. «KPH» 74.5 cm. br.
89.5 cm. h. N. F. 15.

33. Sogneprest Even Nielsen Rommedal til Aslîm 1654—1705.
Mrk. «Natus 1654. Ordinatus 1687, Signatus 1693. Ætat. 39.»
83 cm. br. 100 cm. h. Fru C. Hvoslef, Jong, Sandvika.

34. Maren Nielsdatter Rommedal f. Brunow. 1667—1720.
Mrk. «Nata 1667, Signata 1693. Ætat 26.» 83 cm. br. 100 cm. h.
Fru C. Hvoslef, Jong, Sandvika.

tegnet noget nytt, den klassiske og representative barokk som avløser den tidligere nederlandsk pregede kunst.

I 1698 blir der opprettet en meget vidtløftig og inngående kontrakt om staffering av Nes kirke på Romerike med Peder Joensen contrafeier, og regnskapene gir et detaljert bilde av hvad der i dette år er blitt utført i kirken av anstrykning og lacering, staffering på krittgrund, forgyllning og «forsølvret Sandverch». (Se bilag.) Oprinnelig var dette arbeide som tidligere nevnt blitt overlatt til mester Arvid Erichson, men denne som øiensynlig har vært noget sen i vendingen, er gått fra sin kontrakt. Peder Joensen har i november måned kvittert for mottagelsen av 180 rdlr. Disse kunstneres virksomhet i Nes kirke kan ha en viss betydning for bestemmelsen av hvem der har malt epitafiet over sogneprest Jens Colstrup, 40, som må skrive sig omtrent fra disse år. Men da billedet savner en nøiaktig datering, kan man ikke vite noget med sikkerhet. Peder Joensen møter vi engang senere på Bragernes i 1704 hvor han har en fordring på 6 rdlr. i et bo «for at ansette Vaaben paa Voxliusen». (Skifteprotokoll f. Bragenes Fol. 175.) Han kan vel neppe være identisk med den nedenfor nevnte Peder maler på Strømsø.

På Bragernes kjenner vi Andreas eller Anders Jacobsen contrafeier som i 1680 betalte 1 mrk. i prinsessestyr. Han blir i 1686 viet til Ingeborg Clausdatter og de har i 1687 et barn til dåpen. To av hans barn er døde i 1697 og i 1702 og han selv levet visstnok ennu på den tid. Gabriel Eriksøn maler nevnes i 1681 da hans første hustru døde. Et halvt års tid efter blir han viet til Berette Lauritzdatter. I 1687 må han stå offentlig skrifte fordi han ikke har nytt alterens sakramente på en fire års tid. Gabriel maler døde i 1697 og blev begravet i de fattiges jord. Mathies maler har barn til dåpen 1682 og 1685, sistnevnte år blir

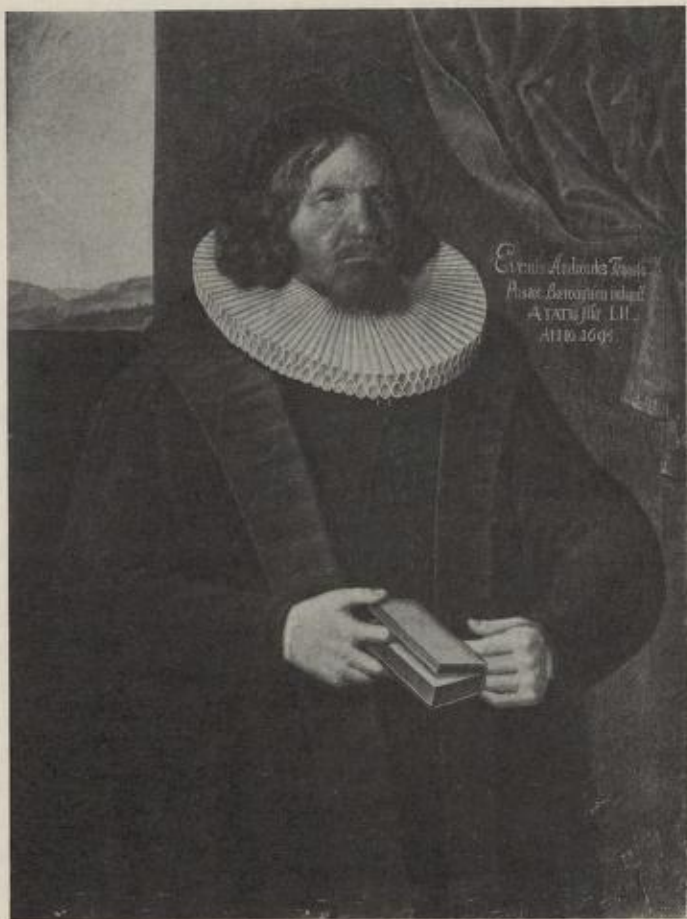
35. Niels Evensen Rommedal ca. 1692—1718. 64 cm. br. 73. cm. h.
Fru C. Hvoslef, Jong, Sandvika.

også en datter begravet. I 1687 betaler han 2 mrk. i folkeskatt. På Strømsø nevnes i 1675 en Peder maler, likeså i 1678. I Skien blir der i 1668 holdt skifte efter Oluf maler. Jacob Olsen maler nevnes 1680 og betaler 1683 1 ort i krigstyr. Niels Christensen maler nevnes likeledes i 1680 og betaler samme sum i skatt 1683.

Vender vi oss efter denne oversikt over de kjente kunstnere her på Østlandet i denne tid til verkene selv, så er det første som slår en på den ene side den innbyrdes likhet i stil og maner og på den annen forskjellen i kvalitet. Samtlige bilder med undtagelse av epitafiet over Anders Knudsen Hammer, 7, er malt på lerret, ingen av verkene er forsynt med kunstnerens signatur, og en hel rekke bilder er i tidernes løp blitt ille medfarne dels av tiden dels av såkalte restauratorer. Enkelte er næsten til det ukjennelige tilsmurt og tilklint, andre igjen dekket med tykk brun ferniss som har mørknet farvene så sterkt at farvesammenligninger fra billede til billede i høi grad er blitt vanskeligjort — men denne ferniss har til gjengjeld gjort at billedene er blitt vel bevart. Maleriene skriver sig fra et tidsrum på omtrent 25 år, hvad der ganske naturlig medfører at visse ulikheter i menneskefremstilling, drakt etc. må være tilstede. De siste bilder viser dessuten en nedgang i vitalitet og friskhet i opfatningen av modellen som nedsetter kvaliteten. For øvrig var denne ved disse tider for en stor del avhengig av den pris som blev betalt for billedene, hvorfor der også innenfor en periode som ellers viser fortrinlige prøver på kunstnerens evner, kån påtreffes bilder av så ringe verdi at man skulde forsverge at de skrev sig fra samme hånd om ikke maner og detaljer sa noget ganske annet.

Billedene faller i flere grupper som dels er kronologisk bestemt dels også rent topografisk. Koloristisk sett er de

eldre malerier fra 1670-årene og begynnelsen av 1680-årene de beste. De er friskere, intimere i sin menneskeskildring, varmere i tonen og røber en større glede og omsorg for detaljen. Samtlige portretter er noget tunge og enstonige med fremtredende mørke toner, sort og hvitt, litt rødt og gull. Størsteparten er solide og tiltalende vederheftige, men ansiktene kan ikke frakjennes noget stereotyp, undertiden næsten enstonig kjedsommelig, og hendene som alltid fremstilles på disse bilder i knestørrelse, er uten intimere modellering — Fiigenschoug og tildels hans efterfølger Caspar skildrer er vel de eneste som formår å individualisere hendenes gjengivelse i datidig norsk kunst. På de eldre bilder er figurene stilt op mot en skyet blå himmel som i horisonten går over i rødt — på nogen av epitafiene er en del av bakgrunnen dekket av forheng, men den blå tone går igjen. Øverst ses gjerne et par engler med kulørte vinger som holder en krans av brokete blomster imellem sig. Personene støtter sig til et bord, holder en eller annen gjenstand i hånden, en bok, en kam, en blomst el. lign., de bærer naturlig langt hår eller lyse, tidlige parykker, kvinnene enten store kniplingsbesatte hårpynter eller de er barhodet. Eldst i tid blandt denne første gruppe av bilder er epitafiet i Gausdal kirke fra 1677, 7. Det fremstiller sogneprest Anders Knudsen Hammer og hans «hæderlig og gudelskende Matrone» — en antydning om felles utfører ligger deri at storparten av de beslektede malerier fremstiller personer som tilhører samme familier. Ved dette Hammer-epitafium bør man legge merke til det slektskap billedet har i stil og menneskefremstilling med de tidligere nevnte Elverum-bilder, 2-4. Langt sterkere er imidlertid overensstemmelsen med epitafiet over sogneprest Niels Müller fra 1681 i Stange kirke, 8, som representerer et fortrinlig stykke portrettkunst, vel det verdifulleste blandt

36. Sogneprest Even Andersen Trøgstad til Biri 1643—1704.
Mrk. «Ætatis sue LII Anno 1695». 86 cm. br. 117 cm. h.
Biri kirke.

37. Johanna Engelbertsdatter Trøgstad f. Madsen. Mrk. «Anno 1695». 86 cm. br. 117 cm. h. Biri kirke.

disse epitafier. Ansiktene er gjengitt med fremragende karakteristikk. Svakere som kunstverker er epitafiet i Norsk Folkemuseum fra en ukjent kirke, 14, og det store familie-billede i Ås kirke av sogneprest Jørgen Harder fra 1682, 15. Det er dog alle representative og staselige bilder. Maleriet i Ås kirke er to ganger restaurert, hvad der kan ha fremkalt det litt hårdt stereotype i ansiktene. Drape-riene i bakgrunnen er blå her likesom på epitafiet i Stange kirke, og det er de samme engler øverst på billedet. Et annet betydningsfullt fellestrekk har disse kirkebilleder, nemlig den dekorative ramme som innfatter maleriet. Det må være samme skjærer som er mann for alle tre rammer i Gausdal, Stange og Ås kirker, kanskje også for Colstrup-billedets ramme i Nes kirke, 40, og dette fellesskap peker i retning av at maleren samtidig har vært bilthugger, noget som var meget hyppig i denne tid. Det firkantete epitafium på Folkemuseet skiller sig noget ut på grunn av formatet og den giftige gule tone i maleriets øvre del, men på et par av figurenes hoder ser vi igjen den brokete blomsterkrans som vi stadig finner på de øvrige, likesom billedets figurfremstilling, draktbehandling etc. knytter det nøie sammen med de øvrige.

Fra disse kirkebilleder er spranget ikke langt til de fem portretter som alle er malt samme år, 1681, 9-13. De fremstiller sogneprest Colbjørn Torstensøn og hustru, hospitalsforstander Lars Stub og hustru samt en ukjent kavalier, nu på Bogstad. Samtlige bilder er omsorgsfulle, næsten pertentlige i sin utførelse, detaljene er med omhyggelig omstendelighet gjengitt, særlig har maleren lagt et svært arbeide på å gjengi draktenes rike kniplingsbesetninger, hvis mønster er nøiaktig det samme på alle bilder — formodentlig er billedene som vanlig dengang for en stor del verkstedsarbeider opmalt på forhånd. Disse representative

38. Kjøpmann Ole Lauritzen Schjerve,
Larvik. Fru Thurmman, Drammen.

39. Inger Schjerve f. Schurmann. Fru
Thurmman, Drammen.

portretter med deres utmerkede dekorative fortrin og rike detaljgledede hører til de beste ikke alene blandt denne malers arbeider, men kan også med ære stilles ved siden av det beste vi har av portrettkunst fra denne rike tid i landet. For øvrig er der en næsten påfallende likhet i visse detaljer og småtrekk med særlig et bestemt Vestlandsbillede, nemlig maleriet av fogden Ivar Andersøn og familie fra Vestnes kirke i Romsdal (tilh. fru Thrine Schibsted, Oslo). Særlig håndstillingen hos Magdalena Stub er påfallende lik den som finnes på dette billede. Men maleriet må efter all sannsynlighet henføres blandt Caspar skilderers eldre arbeider.

Maneren i disse billeder, særlig da epitafierne, drakt og hårbehandling, ansiktstrekkene, foruten stilling og delvis koloritt, binder dem nøie sammen med den gruppe av portretter som er malt mellem 1682 og 1685 i egnen omkring Skien, 16—20. Sammenligner man f. eks. hendene, håret eller draktstoffets mønster på de to dameportretter, 18—19, med et par av de ovennevnte portretter eller figurene på Folke-museets epitafium, vil den innbyrdes likhet være slående. Stilen er litt hårdere og farven litt dødere, således har kunsteren opgitt å stille figurene op mot fri luft. Nu er bakgrunnen jevn, brun eller gråbrun. Portrettene fremstiller kjøpmann i Skien Chr. Schurmann 1682, lensmann i Fyresdal Jens Nilsøn Ørn 1685 (kopi), to dameportretter av familien Blom 1685, samt sogneprest til Gjerstad Hans Pedersen Hyllen 1685.

Den tilbøielighet til skjematisering som her allerede er begynt, blir i fremtiden helt vanlig og stadig tiltagende, særlig da på billeder av ringere kvalitet. Til gjengjeld blir det ensartede detaljpreg ennu sterkere og sammenkjeder på det nøieste de følgende portretter som er malt mellem 1688 og 1695, 21—37. Eldst og kunstnerisk verdifullest er de to guttebilleder som skal fremstille to studenter Hammer fra

40. Sogneprest Jens Colstrup til Nes 1646—1721 m. 3 hustruer
 Edele Gjedde, Torborg Arelander † 1689, Else Tyrholm † 1703.
 Sønnen Jonas o. hustru. 5 levende o. 10 døde barn. Nes kirke,
 Øv. Rom.

1688, så følger portrettene av sorenskriver Bengt Pedersen og hustru 1689?, sogneprest Jens Hanssøn Holth med hustru 1689, som bare foreligger i kopi, muligens utført av Peder Aadnes, samt godseier Steen Olufssøn Horn med hustru og datter (4 bilder) fra 1689. I 1690-årene har vi først Norsk Folkemuseums to ukjente portretter, datert 1693, sogneprest Even Nielsen Rommedal med hustru og sønn likeså fra 1693 og endelig sogneprest Even Andersen Trøgstad med hustru fra 1695. Overensstemmelsene mellom disse bilder er påfallende både når det gjelder helhetsinntrykket, farven og detaljene, som draperiene og kniplingene der i nøiaktig den samme tørre og klare form finnes igjen på dem alle. Men kvalitetsforskjellen er påfallende stor, og delvis også farven som synes å bli noget lysere. Dette forhold må dog i det vesentligste tilskrives senere tiders innvirkning. Et fellestrekk ikke bare for disse bilder, men et særkjenne for alle bilder er den sterke, markerte linje som betegner øienlokket. På de to Hammer-portretter finnes ennå noe igjen av den eiendommelige toning av himmelen fra rødt til blått som er karakteristisk for de eldste bilder, og som i dette tilfelle kan skimtes gjennom den åpne glugge i billedets bakgrunn.

Sluttelig skal så omtales noen andre bilder som visstnok med gode grunner må kunne henføres til de øvrige, og hvis dette er tilfelle, viser at kunstneren ut i 1690-årene må ha tatt opp den nye mote med mindre ovale portretter. Hva der særlig bringer tanken hen på et sammenheng, er at draktdetaljer som mer enn noe annet røber en kunstners maner, viser nøie forbindelse. Således er de tre brandskadede og delvis overmalte bilder fra Asker kirke av sogneprest Mathias Rasmussen Abel med hustru og datter?, 42-44, og portrettene av kjøpmann Ole Lauritzen Schjerven og hustru fra Larvik, 38-39, nær i slekt med de foregående.

41. Sogneprest Niels Nielsen Griis til Sigdal † 1704, m. 2 hustruer Boel Hansdatter † 1686 o. Rebekka Johannesdatter Stenkuhl. 204 cm. br. 168 cm. h. Sigdal Kirke.

De viser den samme hodepynt, smykket med lignende litt tørre kniplinger, og har forøvrig mange av de kjente trekk i koloritt, malemåte, opstilling etc. Det samme gjelder det sterkt medtatte epitafium i Nes kirke på Romerike over sogneprest Jens Colstrup med familie, 40. Det må være malt før 1703. Men er først denne antagelse riktig, kan den åpne muligheten for at også andre og noget senere bilder må tas med, og det kan få betydning for en rekke portretter fra tiden omkring 1700 som man hittil enten har vært helt i villrede med eller villet henføre til en annen kunstner. Å dømme efter fotografiet er der neppe nogen grunn til ikke også å regne med til samme gruppe det prektige epitafium i Sigdal kirke over sogneprest Niels Nielsen Griis og hans to hustruer, 41. Det må være malt efter 1686. Tilsynelatende har det dog også sterke likhetspunkter med samtidige vestlandske bilder.¹

Tilsammen utgjør denne gruppe av østlandske portretter fra slutningen av 1600 et viktig og tildels meget verdifullt ledd av vår kunsthistorie. Selv om den avholdte utstilling i den henseende har vist sig negativ at vi ikke med bindende sikkerhet har kunnet henføre denne samling av malerier til nogen bestemt kunstner, så har den allikevel vist oss at også denne landsdel på portrettmaleriets område har ydet vesentlige bidrag til tidens kunst, selv om nok det kunstneriske tyngdepunkt fremdeles blir å søke på Vestlandet.

¹ Sml. med disse bilder portrettet av en ukjent prest i Norsk Folkemuseum nr. H. 116, dat. 1709.

LITTERATUR

Under forberedelsen av denne utstilling har jeg mottatt verdifulle muntlige meddelelser fra professor C. W. Schnitler, antikvar Anders Bugge og radereren Kr. Eriksen; lektor Joh. E. Brodahl i Trondhjem har på det elskverdige stilt håndskrevne optegnelser til min rådighet, likesom Mag. O. Andrup, Frederiksborg, med stor imøtekommenhet har skaffet mig fotografimateriale. Jeg ber om å få bringe alle min hjertelige takk.

C. J. Anker og H. J. Huitfeldt-Kaas: Kat. o. malede portrætter i Norge.
Kult. Hist. Udst. Kat. 1901.

C. W. Schnitler: Malerk. i Norge i det 17de aarb.

— Baroktidens malerk. Norsk Kunsthist. I.

— En gruppe norskfødte kunstnere i Danmark. Kunstm. Aarsskr. 1921—23.

Anders Bugge: Nogen østl. bilthuggere. Kunst og Haandverk s. 18.

Harry Fett: Norges kirker i det 16de og 17de aarb.

Gustav Storm: Akershus.

Dertil kommer kirkeregnskaper, ministerialbøker, byregnskaper etc. fra Kristiania, Drammen og Skien samt de kirker hvor billeder finnes eller har vært.

UTSTILLERE

Godseier P. M. Anker, Rød.

Biri kirke.

Advokat Gustav Blom, Oslo.

Frk. Helene Blom, Oslo.

Brekke Museum, Skien.

Godseier Westye Egeberg, Oslo.

Hr. O. M. Hauge, Oslo.

Gårdbruker O. J. Horn, Lie.

Fru Cathrine Hvosløf, Oslo.

Overrettssaksførerne H. & T. Røer, Oslo.

Fru Thurmman, Drammen.

K. N. Videnskabers Selskab, Trondhjem.

Østsinnen kirke, Nordre Land.

BILLEDFORTEGNELSE

1. General Frantz Volkersahm. 1678. Elverum kirke.
2. Maren Opdal m. sogneprest J. Borch og Chr. Hammer. 1679. Elverum kirke.
3. Sogneprest Jens A. Borch? Østerhaug.
4. Maren Andersdatter Borch f. Opdal? N.F. 936.
5. Sogneprest Hans M. Theiste m. familie. K.M.O.
6. Sogneprest Anders Andersen m. familie. 1678. Trøgstad kirke.
7. Sogneprest Anders K. Hammer m. hustru. 1677. Østre Gausdal kirke.
8. Sogneprest Niels Müller m. familie. 1681. Stange kirke.
9. Ukjent mannsportrett. 1681. Godseier Westye Egeberg, Bogstad.
10. Sogneprest Colbjørn Torstenson. 1681. Godseier P. M. Anker, Rød.
11. Cathrine Kjeldsdatter Torstenson. 1681. Godseier P. M. Anker, Rød.
12. Hospitalsforstander Lars J. Stub. 1681. N.F. 228.
13. Magdalena Axelsdatter Stub. 1681. N.F. 229.
14. Epitafium over ukjent familie. N.F. 183.
15. Sogneprest Jørgen Harder m. familie. 1682. Ås kirke.
16. Kjøpmann Chr. Schurmann. 1682. Ingeniør E. Thurmann, Jena.
17. Lensmann Jens Nilson Orn. 1685. Advokat G. Blom, Oslo.
18. Ukjent dame av familien Blom. 1685. Frk. H. Blom, Oslo.
19. Ukjent dame av familien Blom. Frk. H. Blom, Oslo.
20. Sogneprest Hans P. Hyllen. 1685. Brekke Museum, Skien.
21. Student Hammer. 1688. O. M. Hauge, Oslo.
22. Student Hammer. 1688. O. M. Hauge, Oslo.
23. Sorenskriver Bengt Pedersen. 1689. Østsinnen kirke.
24. Kirsten Andersdatter Pedersen. 1689. Østsinnen kirke.
25. Sogneprest Jens H. Holth. K. N. Vidensk. Selsk., Trondhjem.
26. Karen Andersdatter Holth. 1689. K. N. Vidensk. Selsk., Trondhjem.
27. Godseier Steen O. Horn. 1689. Gårdbruker O. J. Horn, Lier.
28. Siri Torgersdatter Horn. 1689. Gårdbruker O. J. Horn, Lier.
29. Siri Torgersdatter Horn. 1689. Overretssakf. H. & T. Røer, Oslo.
30. Martha Steensdatter Røer. 1689. Gårdbruker O. J. Horn, Lier.
31. Ukjent portrett. 1693. N.F. 14.
32. Ukjent portrett. 1693. N.F. 15.
33. Sogneprest Even N. Rommedal. 1693. Fru C. Hvoslef, Sandvika.
34. Maren Nielsdatter Rommedal. 1693. Fru C. Hvoslef, Sandvika.
35. Niels E. Rommedal. Fru C. Hvoslef, Sandvika.
36. Sogneprest Even A. Trøgstad. 1695. Biri kirke.
37. Johanna Engelbertsdatter Trøgstad. 1695. Biri kirke.
38. Kjøpmann Ole L. Schjerven. Fru Thurmann, Drammen.
39. Inger Schjerven. Fru Thurmann, Drammen.
40. Sogneprest Jens Colstrup m. familie. Nes kirke, Romerike.
41. Sogneprest Niels N. Grüs m. familie. Sigdal kirke.
42. Sogneprest Mathias R. Abel, til Asker. N.F. 99 b.
43. Dorthea Jonsdatter Abel. N.F. 99 c.
44. Ukjent dameportrett (ant. forannevntes datter). N.F. 99 a.

CONTRACT M. CONTRAFEYER PEDER JOENSØN ANL.
NES HOVEDKIRKES STAPHERING $\frac{2}{3}$ 1698.

Eftersom Mester Arffved Erichson som saavit m. heele Sommer-
tidens tilsettelse forfærdigede altertafflen, gich fra det accorderede andet arbeide
ganske aff, at et nyt contract oprættis motte, m. contrafeyeren Mester
Peder Jonson, da ere vi der om saa contraherede som effter følger:

1. Gioris predichestolen och predichestoelgangen færdig Saalunde at de 17
billeder der aff, Nemblig Christj effterlignelse, de sijre Evangelisters och
de 12 apostlers m. den pendent due fra prædichestol himmelen, sampt de
4 forhøyede fruchtsøcher, blir fiint forgyldte paa gridgrund, effter alter-
tafflen. De 8 pillarer blir m. Sandverck for sølfvede och resten m. fiint
gul, sølff och olje farfver, der effter i beste maader lempede aff de atten
Engleformer, 15 udskaarne bilthugger søcher m. de 8 croner offver pillar-
erne Sampt de to flygler ved røgstøchet, tillige med røgstøchet self har,
hær(?) efter affdeelingerne, tre hoffvedsententzer sættis m. forgyldte bogstaffver
som rommet i affdeelingen tilsiger dett, Saa vel som den central circel
under predichestol himmelen, huor udi kommer i en igiennembrut ildsky och
afskygget triangel guds? væsentlige naffn, med et igiennemskærende Suerd
och olje quist krytsvis, och de tre hosføyede ord loug och Evangelium och
foruden dette andstrygis gangen til predichestolen m. olje Ege farffve och
listerne forgyldt m. lasceret metal gul, sampt det øffverste igiennembrutne
bilthuggerstøche som skal tilgioris, til at tage predichestolen m. Choret ind,
med gul, sølff och sine behørige farffver effter Chorets skiljerom, alt sam-
men vel och forsuarlig giort och forfærdiget, saa vel som predichestolens
och himmelens corpus i sig self, mod 58 r d.
2. forfærdiges funten och skiljerommet mellem Choret Saalunde. Først v. funten
forsølfvis den underhengende due paa fiin kridgrund, dernest forfærdiges

de 8 Engler og 16 giennembrudte bilthugger støcher m. begge knapperne p. jernstangen samt stangen i sig self som funtens himmel henger udj m. olje farffve gul och selff effter prediche stolen lempet, och andstryges himmelens och fodens ottekantig corpus aff Snedekerwercked m. sine bøyler och glober m. oljefarffe sømmelig efter det andet och funtstenen i sig self m. olje farffe och lasceret metal gul, offr de valknuder och lister som derpaa findes. Ved skiljerommet mellem Choret och Skibet? gioris de 2 pyramider m. Sandverch och mørch stenfarffve och listerne derpaa m. lasceret metal gul kongens och dronningens igiennem brudte naffn och croner blir fint forgyldt och skatteret til begge sider, paa kridgrund, de 8 glober som samme pyramider staar paa forsølfves. Fundamentet och fødderne til disse pillarer blir och m. marmereret oljegrund, och listerne derpaa m. lasceret metalgul, saa och de igiennem brutne bilthugger blomsterstøcher i skiljerommet och det bilthugger støche som kommer paa Chorhuelffvingen offver kongens och dronningens naffne och croner, effter funten och predichestolen m. fiint gul och sølf sampt behørige farffvers skattering, tillige m. panelings støcherne under disse m. ege farffver och lasceret metal guls lister, mod førretiuge Rixdlr.

Desuten maler Chorets og kirkens tag og selve kirken, de tre pulpiturer, de 5 dører och 10 vinduer samt de 5 stoler i Choret och pillarerne om alterpallen och knæfallet mot 90 rd.

Mesteren self forsiuner sig og de sine m. underholdning, gul sølf och farfver. Næs ^{27/8} 1698.

Depotbiblioteket

76sd 34 166

Kirstes Boktrykkeri, Oslo.

